

**Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till
lag om ändring av kärnenergilagen**

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att kärnenergilagen skall ändras så att i Statens kärnavfallshanteringsfond, som står utanför statsbudgeten, skall avsättas medel i två särskilda förmögenheter som skall hållas åtskilda från övriga medel i fonden. Avsättandet av medlen skall grunda sig på en årlig avgift till fonden, vilken fastställs i den föreslagna lagen.

Syftet med propositionen är att säkerställa att de finska myndigheterna och övriga som behöver detta till sitt förfogande har högklä-

sig och snabbt tillgänglig sakkunskap om kärnsäkerhet. Dessutom är ett syfte att få tillgång till högklassig sakkunskap om olika lösningar på kärnavfallshanteringen. Med de medel som varje år är utdelbara skall forskningsprojekt som anknyter till två projekthelheter finansieras på så sätt att projekthelheterna på ett ändamålsenligt sätt stöder bevarandet och utvecklandet av sakkunskap av det slag som nämns ovan.

Avsikten är att den föreslagna lagen skall träda i kraft den 1 januari 2004.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
ALLMÄN MOTIVERING	3
1. Inledning	3
2. Nuläge.....	4
2.1. Lagstiftning och praxis.....	4
2.2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen utomlands.....	6
2.3. Bedömning av nuläget	7
3. Propositionens mål och de viktiga förslagen	8
4. Propositionens verkningar	9
5. Beredningen av ärendet	10
6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll.....	10
DETALJMOTIVERING	11
1. Motiveringar till lagförslaget.....	11
2. Närmare bestämmelser	14
3. Ikraftträdande	14
4. Lagstiftningsordning.....	14
Lag om ändring av kärnenergilagen.....	16

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Vid drivandet av de kärntekniska anläggningarna ges garanterandet av säkerheten klar prioritet. Ifall man inte kan garantera säkerheten i en anläggning, skall drivandet av den begränsas eller helt upphöra till dess säkerheten kan garanteras. Stannandet av ett kärnkraftverk för den tid som går åt till att garantera säkerheten är naturligtvis i första hand ett ekonomiskt problem för anläggningens innehavare. Men eftersom det är fråga om anläggningar som till sin storlek är betydande med tanke på det nationella systemet för eltillförsel, återspeglar sig stannandet både i eltillförseln och framför allt i nivån på elpriset. Effekten framhävs, om flera kärnkraftsanläggningar måste stannas för utredningen av samma problem. En långvarig avställning av en kärnteknisk anläggning är ett problem också med tanke på att de åtaganden som gäller begränsning av växthusgaserna skall kunna uppfyllas.

Enligt internationell måttstock har kärnavfallshanteringen framskridit väl i Finland. Slutförvaring av låg- och medelaktivt kärnavfall, som uppkommer när kärnkraftsanläggningarna drivs, har pågått redan i flera år och ett principiellt avgörande om att placera använt kärnbränsle i Olkiluoto i Euraåminne har också fattats. Det kan emellertid inte helt uteslutas att en sådan metod för hantering av kärnavfall, som ur samhälleligt perspektiv visar sig klart fördelaktigare än den lösning som nu har omfattats, utvecklas någon gång i framtiden.

Garanterandet av säkerheten vid användningen av kärnenergi förutsätter högklassig och mångsidig sakkunskap. Särskilt viktigt är det att sakkunskapen är av hög klass och snabbt tillgänglig, om man måste reda ut vilken betydelse plötsligt uppdykande fenomen har för säkerheten. På samma sätt förutsätts högklassig och mångsidig sakkunskap för att den tekniska utvecklingen i fråga om kärnavfallshanteringen skall kunna bevakas och nya lösningalternativs användbarhet bedömas. Högklassig sakkunskap inom kärnenergisektorn skapas inte i en handvändning, utan för

detta krävs förutom att man under flera år sätter sig in i de kalkyleringsmetoder som används för att garantera säkerheten eller leta efter lösningar på kärnavfallshanteringen också att de datorprogram som behövs vid användningen av dessa kalkyleringsmetoder upprätthålls och utvecklas. Det bästa sättet att komma till detta mål har varit att å ena sidan upprätthålla högklassig vetenskaplig forskning vid forskningsinrättningarna och att å andra sidan utnyttja denna sakkunskap vid utredningen av konkreta frågor.

I Finland har upprätthållandet av sakkunskapen inom kärnenergisektorn grundat sig på en frivillig satsning från olika aktörer inom sektorn. Under de senaste åren har ca 30 miljoner euro årligen använts för forskning inom kärnenergisektorn. Av denna summa har drygt 80 procent direkt finansierats av kraftbolagen. Handels- och industriministeriet har i nationella forskningsprogram samlat sådan kärnsäkerhets- och kärnavfallsforskning som inte direkt anknyter till ett visst anläggningsprojekt. För finansieringen under år 2003 av de program som pågår som bäst har de olika finansörerna reserverat totalt 5,4 miljoner euro, av vilket belopp 1,3 miljoner euro ingår i handels- och industriministeriets anslag i statsbudgeten (moment 32.10.24).

Det nuvarande finansieringssystemet, som har skapats för garanterande av en tillräcklig och högklassig kärnsäkerhetssakkunskap, utsätts för tryck som kan äventyra möjligheterna att behålla sakkunskapen kvalitativt och kvantitativt på nuvarande nivå, om inte systemet ändras. Å ena sidan är problemet den ökande kostnadsmedvetenhet som även kärnkraftsbolagen har fått som en följd av att elmarknaden öppnades. Å andra sidan ökar behovet att till andra ändamål kanalisera de forskningsmedel som handels- och industriministeriet har anvisats i statsbudgeten.

Syftet med propositionen är att garantera att de finska myndigheterna och kraftbolagen till sitt förfogande har högklassig och snabbt tillgänglig sakkunskap om kärnsäkerheten. Dessutom är syftet att till de finska myndigheternas och övriga behövandes förfogande

få högklassig sakkunskap om olika lösningar på kärnavfallshanteringen. Genom den föreslagna ändringen av lagen övergår finansieringen av kärnsäkerhets- och kärnavfallsforskningen i högre grad än tidigare på kraftbolagen.

Enligt propositionen skall i Statens kärnavfallshanteringsfond, som står utanför statsbudgeten, avsättas medel i två särskilda förmögenheter som skall hållas åtskilda från fondens övriga medel. Avsättandet av medlen skall grunda sig på en årlig avgift till fonden, vilken fastställs i lagförslaget. Avgiften skall tas ut av innehavarna av kärnkraftsanläggningarna samt av de kärnavfallshanteringssskyldiga.

Statens kärnavfallshanteringsfond skall, med de medel som samlats in i form av avgifter under varje år, finansiera projektheter som består av högklassiga forskningsprojekt under samma kalenderår. Dessa helheter skall stöda behållandet och utvecklandet av den sakkunskap och övriga färdigheter som behövs.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning och praxis

Kärnenergilagen (990/1987) är enligt 1 § stiftad "för att användningen av kärnenergi skall vara förenlig med samhällets helhetsintresse och i synnerhet för att trygga att kärnenergin används på ett för människan och miljön säkert sätt och så att den inte främjar spridningen av kärnvapen". I användningen av kärnenergi ingår enligt terminologin i lagen också hanteringen av det kärnavfall som härrör från användningen av kärnenergi. På motsvarande sätt skall enligt 5 § "användning av kärnenergi, med beaktande av dess olika verkningar, vara förenlig med samhällets helhetsintresse".

För att syftet med kärnenergilagen skall uppnås förutsätts exceptionellt högklassig sakkunskap både av användarna själva och av de myndigheter som övervakar användningen. Universell praxis är emellertid att användarna och tillsynsmyndigheterna inte har all den sakkunskap som eventuellt behövs inom sin egen personal, utan de använder sig vid behov av utomstående sakkun-

skap. Denna utomstående sakkunskap och de verktyg som har utvecklats för att bistå vid utnyttjandet av den har huvudsakligen koncentrerats till forskningsinstitut och högskolor. I Finland finns sådan utomstående högklassig sakkunskap vid Statens tekniska forskningscentral (VTT), Villmanstrands tekniska universitet, Tekniska högskolan samt i fråga om kärnavfallshanteringen också vid Geologiska forskningscentralen (GFC) och vid det radiokemiska laboratoriet vid Helsingfors universitets kemiska institution.

Nyckelområden inom kärnsäkerhetsforskningen är reaktorfysik, värme- och flödesteknik samt materialteknik. För att formas till reaktorfysiker krävs år av arbetserfarenhet och den förvärvade kompetensen har i sig inga andra direkta tillämpningar, även om den ger en god grund för krävande tekniska specialuppgifter. Nästan samma situation har toppsakkunniga inom de två andra nämnda sektorerna, även om kunnande som förvärvats inom dessa sektorer också direkt har betjänat utvecklandet av övrig finsk industri.

Kärnsäkerhetsforskningens resultat och verktyg behövs framför allt i kärnkraftverkens byggnadsskede, men dessutom behövs kunskap som utvecklats med kärnsäkerhetsforskningen som bas snabbt alltid när det i något kärnkraftverk i världen dyker upp ett problem av ett nytt slag. Enligt erfarenheterna dyker dylika situationer upp årligen. Situationerna beror antingen på att anordningarna föråldras eller på att en verklig olycka eller en "nära ögat" -händelse avslöjar en risk som man inte har kunnat förutse. I nya situationer blir man tvungen att bedöma storleken på en risk som man tidigare inte varit medveten om och vilken betydelse den har för de finska anläggningarna. Åtminstone blir man tvungen att överväga om det finns tillräckliga förutsättningar att tryggt kunna fortgå med drivandet av anläggningarna och eventuellt också att planera nya system eller funktioner som förbättrar säkerheten. Det driftsavbrott som krävts för säkerhets skull, till följd av att kunskap saknas, och som eventuellt blir flera månader långt blir dyrt för hela samhället.

Finlands kärnavfallspolitik har drivits med konsekventa långsiktiga lösningar. Ett centralt objekt för planeringen, som pågår som bäst, är slutförvaringen av använt kärnbräns-

le, som på många sätt är det mest krävande och långvariga projektet inom kärnavfalls-hanteringen. År 2001 övergick man inom hanteringen av använt kärnbränsle från allmän planering av slutförvaringen till genomförandet av ett enskilt anläggningsprojekt. För kostnaderna för det forsknings-, utrednings- och övervakningsarbete som genomförandet av projektet kräver svarar realiseringen av projektet dvs. Posiva Oy, som ägs gemensamt av Fortum Power and Heat Oy och Industrins Kraft Ab. Även om ifrågasättande slutförvaringsmetod enligt de nuvarande rön har ansetts vara både ett säkert sätt och det bästa sättet att sköta den slutgiltiga hanteringen av använt kärnbränsle, är det nödvändigt att följa med det forsknings- och utvecklingsarbete som görs runt om i världen gällande slutförvaringsmetoder som är alternativa till detta projekt, och att eventuellt också delta i detta arbete.

Nyckelområden inom kärnavfallshanteringen är uttryckligen i fråga om geologisk slutförvaring de vetenskapsgrenar som ansluter sig till berggrundens beteende samt till radionuklidens frigörelse och vandring. Slutförvaringen präglas av kravet att helheten skall förstås och behärskas. Detta igen förutsätter att en brokig samling av vetenskapsgrenar, allt från geologi och geofysik till kemi och hydrologi eller från materialteknik till mekanik, kan behärskas och sammanjämkas. Dessutom förutsätts bl.a. att man kan reaktorfysik och pyrokemi för att kärnavfallet skall kunna behandlas så att det blir ofarligare genom avskiljnings- och transmutationsmetoderna.

En central fråga är just hur kunskanden skall tillämpas på kärnavfallshanteringen som komplicerade helhet, hur kunskanden om helheten kan bevaras på mycket lång sikt samt hur man skall kunna hålla sig i takt med den internationella utvecklingen. Behovet att lösa problem som överraskande dyker upp är inom kärnavfallshanteringen redan till följd av sakens långvariga natur klart mindre än när det är fråga om säkerheten i de kärntekniska anläggningarna. Trots detta är det viktigt att kunskanden kan bibehållas i forskningsorganisationerna och att organisationerna har förutsättningar att följa med hur metoderna för kärnavfallshantering utvecklas.

I kärnenergilagstiftningen finns bestämmelser om kompetensen hos personalen i det bolag som driver en kärnkraftsanläggning och om de tekniska stödorganisationer som står till buds. Myndigheterna har egna behörighetskrav som delvis har fastställts på författningsnivå. Däremot ingår i lagstiftningen inga bestämmelser om upprätthållandet av den utomstående sakkunskap som stöder myndigheternas verksamhet. Å andra sidan har Finland, när landet tillträdde konventionen om kärnsäkerhet (FördrS 74/1996) samtidigt förbundit sig att i enlighet med artikel 11 i konventionen vidta ifrågasättande åtgärder för att säkerställa att för alla åtgärder som sammanhänger med säkerheten i varje kärnteknisk anläggning eller för varje kärnteknisk anläggning finns till förfogande ett tillräckligt antal yrkesskickliga personer, som har adekvat grundutbildning samt kompletterande utbildning under hela den kärntekniska anläggningens livstid.

I Finland har det långsiktiga utvecklingsarbetet i fråga om utomstående sakkunskap och beredskap traditionellt försiggått i samarbete mellan kärnkraftsbolagen, kärnsäkerhetsmyndigheten (Strålsäkerhetscentralen STUK), olika forskningsinstitut och högskolor samt också handels- och industriministeriet (HIM). Var och en av dessa parter har finansierat forskningsprojekten och forskningsprogrammen utgående från sina egna principer. Den utvecklade sakkunskapen har kunnat användas av vem som helst mot betalning, och i synnerhet kraftbolagen och myndigheterna har kontinuerligt utnyttjat den för sina egna behov.

Största delen av forskningen inom kärnenergisektorn försiggår utgående från de behov som kraftbolagen själva eller övervakningen av kärnsäkerheten och kärnavfallshanteringen har. Största delen av forskningen finansierar kraftbolagen också antingen direkt eller via de avgifter som myndigheten samlar in. Under de senaste åren har för forskningen inom kärnenergisektorn årligen använts ca 30 miljoner euro, av vilket belopp kraftbolagen har finansierat ca 25 miljoner euro.

De kostnader som STUK förorsakas av övervakningen och även de kostnader som krävs för upprätthållandet av den sakkunskap

som övervakningen förutsätter tas redan nu till fullt belopp ut av kraftbolagen med stöd av lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). Däremot har den finansiering som HIM har anvisat för kärnsäkerhetsforskning traditionellt grundat sig på anslag som beviljats i statsbudgeten.

Nästan hälften av forsknings- och utredningsarbetet har under de senaste åren inriktats på slutförvaring av använt kärnbränsle. Ungefär 40 procent av finansieringen har använts för annan kärnsäkerhetsforskning. Ungefär 10 procent har igen använts för fusionsforskning. De finska organisationerna deltar i någon mån också i internationella forskningsprojekt.

Enligt 54 § kärnenergilagen ankommer den högsta ledningen och tillsynen på kärnenergiområdet på HIM. Samtidigt som HIM:s finansiering kontinuerligt har minskat, har dess roll i allt högre grad blivit att koordinera de forskningsprogram som utgör basen för samarbetet. I detta syfte har ministeriet sedan början av 1990-talet samlat sådan kärnsäkerhets- och kärnavfallsforskning, som inte direkt anknyter till vissa anläggningsprojekt, i nationella forskningsprogram. Just nu pågår ett säkerhetsforskningsprogram för kärnkraftsanläggningar SAFIR för åren 2003—2006 och ett forskningsprogram för kärnavfallshantering KYT för åren 2002—2005. De program som har föregått dessa har ansetts vetenskapligt framgångsrika och i dem har både nationella myndigheter, forskningsinstitut och industrin deltagit som finansiärer.

För finansieringen av pågående program under år 2003 har totalt 5,4 miljoner euro reserverats, av vilket belopp 4,0 miljoner euro går till SAFIR-programmet och 1,4 miljoner euro till KYT-programmet. Finansiärer är HIM, STUK, VTT, GFC, Teknologiska utvecklingscentralen (TEKES) samt kraftbolagen Fortum Power and Heat Oy och Industrins Kraft Ab samt Posiva Oy, som ägs av de två föregående gemensamt. Dessutom finns en del mindre finansiärer. Varje finansiär har egna mål för sin finansiering. Motivet för HIM:s finansiering (1,3 miljoner euro) är att ett högklassigt sektorkunnande skall kunna bibehållas i Finland och ställas till myndigheternas förfogande. STUK inbegriper i forskningsprogrammen finansiering

(1,2 miljoner euro) som är avsedd för långsiktigt forskningsarbete som säkerhetsövervakningen förutsätter. Detta belopp har STUK tagit ut av kraftbolagen i form av tillsynsavgifter. VTT (1,1 miljoner euro) och GFC (0,3 miljoner euro) har som mål att i form av investeringar stärka nivån på sitt eget kunnande för att därmed främja sina möjligheter att sälja kunnande både till inhemska och utländska kunder. TEKES finansiering (0,1 miljoner euro) har getts projektvis så att projekten har främjat den finska industrins möjligheter att ha framgång både inom landet och utomlands.

2.2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen utomlands

Den finska finansieringsmodellen för kärnsäkerhetsforskningen kan närmast jämföras med forskningsfinansieringsmodellerna i övriga länder som utnyttjar kärnenergi. I dessa länder kommer finansieringen av kärnsäkerhetsforskningen i praktiken från flera källor, fastän forskningen i teorin kan finansieras enbart av staten eller industrin. Som ytterligheter kan nämnas Frankrike, där staten finansierar en stor del av forskningen, och Sverige, där kraftbolagen igen svarar för största delen av finansieringen. Mellan dessa två finns bl.a. Storbritannien och Schweiz och i denna grupp ingår också Finland. I alla länder har en del av forskningen organiserats via internationella organisationer. Sådana är bl.a. OECD:s kärnenergiorgan NEA (Nuclear Energy Agency) och Europeiska atomenergigemenskapen (Euratom).

Avgörandena i fråga om kärnavfallshantering har ännu inte fattats i många länder. I många länder har också staten tagit på sig att svara för verkställandet av hela kärnavfallshanteringen och svarar därmed också för forskningen. Huvudregeln är dock att statsmakten tar ut avgifter av elproducenterna med vilka nationella kärnavfallsprogram stöds.

I Frankrike är kärnkraftsprogrammet relativt sett det mest omfattande i världen och även satsningen på forskning är betydande såväl inom kärnsäkerhetsforskningen som kärnavfallsforskningen. Största delen av forskningen görs i statens egna forskningsor-

ganisationer, som finansieras både direkt av staten och av statsägda bolag, som kraftbolaget *Électricité de France* (EDF) samt tillverkaren av delar till kärnkraftsanläggningarna och kärnbränsleleverantören *Areva* jämte dotterbolag. Statens starka deltagande både via sin egen budget och via de bolag den äger försvårar en jämförelse med andra länders finansiella struktur.

I Sverige sker nästan hälften av elproduktionen med kärnkraft. Kärnsäkerhetsforskningen och kärnavfallsforskningen finansieras i praktiken i sin helhet av industrin. Statens kärnkraftinspektion (SKI) koordinerar all annan forskning utom den som industrin själv behöver. SKI:s finansörer är enbart kraftbolagen.

I Schweiz är användningen av kärnenergi till sin omfattning på samma nivå som i Finland. Där försiggår den forskning som sammanhänger med kärnenergens säkerhet och sker utanför industrin på åtgärd av kärnsäkerhetsmyndigheten *Hauptabteilung für die Sicherheit der Kernanlagen* (HSK) och *Paul Scherrer –institutet*. Kärnkraftsanvändarna och kärnavfallsbolaget är betydande forskningsfinansierare, men också staten deltar i finansieringen.

Även i Storbritannien upprätthåller statsmakten jämsides med industrins program ett kärnsäkerhetsprogram, vars kostnader kärnkraftsbolagen betalar gemensamt. Kärnsäkerhetsmyndigheten *Health and Safety Executive* (HSE) har organiserat forskningen i två delar; å ena sidan en del som tillgodoser industrins egna behov och vars innehåll industrin informerar HSE om, samt å andra sidan en del som är avsedd för upprätthållandet av den utomstående sakkunskapen och som kräver godkännande av HSE.

2.3. Bedömning av nuläget

I Finland har det under de senaste åren varit svårare än tidigare att försäkra sig om att nivån på finansieringen av kärnsäkerhetsprogrammen är tillräcklig. Inom produktionen och försäljningen av el övergick man i och med elmarknadslagen (386/1995), som trädde i kraft 1995, till en elmarknad som grundar sig på konkurrens och samtidigt betonar avkastningen på kapitalet. Detta har fått till

följd att en kraftig gallring av kostnaderna har gjorts också inom de bolag som producerar kärnkraft. Samtidigt har deras intresse för att satsa på att långsiktigt upprätthålla sakkunskapen på kärnsäkerhet visat tecken på att försvagas, också om situationen inte ännu alls är kritisk. Å andra sidan har övergången till en elmarknad mera än tidigare betonat en överföring av kostnaderna för näringsverksamhetens externa verkningar från samhället till verksamhetsidkarna, dvs orsakarprincipen.

Ett skäl till svårigheterna har också varit den ovetskap som den låga förutsägbarheten hos HIM:s finansiering har förorsakat övriga finansörer. Ett betydande delskäl till att förutsägbarheten är så låg är igen att användningen av kärnenergi har blivit en etablerad näringsverksamhet och finansieringen av kärnsäkerhetsprogram inte på samma sätt som tidigare stöder ministeriets strategiska mål, som koncentrerar sig på nya områden av näringslivet som utvecklas som bäst. Till följd av detta har den finansiering som beviljas för kärnsäkerhetsprogrammen via ministeriets budget kontinuerligt minskat. Dessutom medförde det linjeval som gjordes här i Finland i samband med *Posiva Oy:s* projekt i fråga om kärnavfallsforskningen att finansieringen klart minskade. Ministeriets skyldighet att upprätthålla kunnandet har emellertid inte försvunnit.

Osäkerheten i fråga om HIM:s finansieringsandel har för sin del också lett till att beslutsprocesserna i fråga om finansieringen av forskningsprogrammen har blivit mera komplicerade och längre, varvid programmens administrationskostnader har stigit. Dröjsmålen och osäkerheten om projektens finansiering har lett till osäkerhet inom forskningsorganisationerna. Också det långsiktiga utvecklingsarbetet på vissa provanläggningar inom den tillämpande forskningen har blivit lidande.

Det är fortfarande nödvändigt att trygga nivån på kunnandet i fråga om de nationella myndigheternas egen sakkunskap samt den sakkunskap som står till deras förfogande (bl.a. VTT och högskolorna). Sakkunskap på kärnenergisektorn finns naturligtvis också vid flera andra länders forskningsinstitut och dessa kan användas också av de finska kraft-

bolagen och myndigheterna mot betalning. Utnyttjandet av denna sakkunskap för brådskande behov är dock betydligt svårare än den finska sakkunskapen, i synnerhet om upprätthållandet av den senare delvis sker genom projekt, vilkas innehåll vid behov kan ändras snabbt. Det kan också förutsägas att både inom kärnsäkerhets- och kärnavfallsforskningen är kännedom om de finska förhållandena i flera fall en viktig aspekt.

I synnerhet behandlingen av byggnadstillståndet för den nya kärnkraftsanläggningen är en sådan fas där det är viktigt att kunskan- det har en hög nivå. De närmaste åren, dvs just tiden för de nuvarande forskningspro- grammen, är viktiga med tanke på detta. Driftstillståndsfasen vid slutet av decenniet kräver igen nya resurser.

Om detta visar sig ändamålsenligt i framtiden, bör målet i fråga om kärnavfallshan- teringen vara att ett sådant sätt att lösa han- teringen av använt kärnbränsle kan väljas här i Finland som avviker från det som nu valts. Å andra sidan är det inte längre i detta skede riktigt att av Posiva Oy, som svarar för pro- jektet, eller av kraftbolagen förutsätta att de reder ut alternativa metoder till den lösning som redan har godkänts. Också med tanke på trovärdigheten är det bättre att sköta detta på åtgärd av myndigheterna. Eftersom också detta utredningsbehov emellertid kan härle- das från ibruktagningen av kärnkraftsanlägg- ningar, bör ansvaret för kostnaderna för u- redningarna falla på kraftbolagen i enlighet med orsakarprincipen.

De fattade besluten om kärntekniska an- läggnings- innebär att Finland använder kärnkraft ännu under flera decennier. Också av detta skäl är det viktigt att kunna bevara forskningsresurserna och forskningsstruktu- rerna. Pensioneringen av den personal som har byggt kärnkraftsinfrastrukturen, vilken beror på åldersstrukturen på dem som arbetar med kärnkraft och kommer att fortgå ännu under de närmaste åren, ställer egna utma- ningar när det gäller att behålla och utveckla kunnandet.

3. Propositionens mål och de vikti- ga förslagen

Syftet med propositionen är att säkerställa

att de finska myndigheterna, kraftbolagen och övriga eventuella behövare till sitt förfogande har högklassig och snabbt tillgänglig sakkunskap på kärnsäkerhet. Likaså är målet att säkerställa att de finska myndigheterna till sitt förfogande har högklassig sakkunskap på kärnavfallshanteringslösningar också av andra slag än de som de slutförvaringslös- ningar, som redan har genomförts i Finland eller i princip har godkänts för genomföra- de, grundar sig på. Garanterandet av sakkun- skapen på lång sikt förutsätter bestående a- rangemang som grundar sig på lagstiftning.

Avsikten med propositionen är inte att bygga ett system som helhetsbetonat sam- ordnar forskningen i kärnsäkerhet och kärn- avfallshantering. Avsikten är endast att ga- rantera att det utöver det forskningsarbete som kraftbolagen beställer, det som tillsyns- myndigheterna beställer för sitt tillsynsarbete och det som forskningsinstitutet och högsko- lorna bedriver enligt sina egna utgångspunk- ter, finns medel som kan användas för de syf- ten som statsmakten anvisar.

För att målen skall kunna uppnås skall i Statens kärnavfallshanteringsfond, som står utanför statsbudgeten, avsättas medel i två särskilda förmögenheter som skall hållas å- skilda från övriga medel i fonden. Det är ändamålsenligt att använda Statens kärnavfalls- hanteringsfond för att förvalta de särskilda förmögenheterna, eftersom bruksändamålet för de medel som skall avsättas anknyter närmare till bruksändamålet för just denna fond än till andra existerande fonder. Det kan inte anses motiverat att grunda en helt ny fond på grund av dess ringa storlek och en sådan kan inte anses motsvara de allmänna linjerna i fråga om utvecklandet av skötseln av statsekonomin. Avsättandet av medlen skall grunda sig på årliga avgifter till fonden, vilka fastställs i den föreslagna lagen. I lagen skall varje avgifts storlek fastställas.

Avgifter skall tas ut å ena sidan av dem som redan driver en kärnteknisk anläggning eller om vilkas kärnkraftsanläggningsprojekt har fattats ett sådant principbeslut som avses i kärnenergilagen eller för vilkas projekt byggnadstillstånd har beviljats. Å andra sidan skall avgifter tas ut av de kärnavfallshan- teringsskyldiga som med stöd av kärnenergilag- stiftningen är skyldiga att betala en kärnav-

fallshanteringsavgift. Sådana är i dagens läge kärnkraftsbolagen och dessutom Statens tekniska forskningscentral i egenskap av innehavare av en forskningsreaktor. Motivet till att betalningsskyldigheten inriktas just på dessa parter är å ena sidan kravet i 5 § kärnenergilagen att "användning av kärnenergi skall, med beaktande av dess olika verkningar, vara förenlig med samhällets helhetsintresse", och å andra sidan orsakarprincipen, eftersom om man inte använder kärnenergi, finns det heller inget behov av specialarrangemang för att upprätthålla sakkunskapen.

Det föreslås att avgifterna skall fastställas till en sådan storlek att den totala finansieringen av forskningen i storlekssklassen 5,4 miljoner euro enligt de nuvarande SAFIR- och KYT-forskningsprogrammen inte ändras i väsentlig grad. De medel som Statens kärnavfallshanteringsfond fördelar för forskning skall i första hand ersätta de anslag som handels- och industriministeriet styr till kärnsäkerhets- och kärnavfallsforskningen och som ingår i statsbudgeten. Utöver detta skall de också ersätta de medel som Strålsäkerhetscentralen har samlat in av kraftbolagen för stödande av långsiktigt forskningsarbete, vilka nu ingår i tillsynsavgifterna. Vid dimensioneringen av avgifterna har också beaktats att de åtminstone delvis skall ersätta de medel som kraftbolagen i dagens läge på eget initiativ inriktar på forskning som inte hänförs sig till anläggningsprojekt. I övriga finansieringsandelar har inte förutsetts några betydande förändringar.

Statens kärnavfallshanteringsfond skall under varje år använda de medel som har flutit in det kalenderåret för finansiering av sådana högklassiga forskningsprojekt vilkas projekthelhet stöder motsvarande mål att upprätthålla sakkunskapen. Projekten får inte hänföra sig direkt till konkreta anläggningsprojekt och därmed höra till dem som anläggningsinnehavaren själv skall finansiera.

Statens kärnavfallshanteringsfond skall dela ut medel på framställning av handels- och industriministeriet. Ministeriet skall vara skyldigt att begära utlåtande av Strålsäkerhetscentralen och kärnenergidelegationen på framställningen om utdelningen.

Syftet med arrangemanget är inte att finansiera forskning i sig, utan uttryckligen att sä-

kerställa att en viss sakkunskap och beredskap finns. Med beaktande av att nivån på den finansiering som behövs för säkerställandet av detta kan uppnås på något annat sätt, har i propositionen tagits in två mekanismer genom vilka den börda som inriktas på dem som är betalningsskyldiga kan minskas. Genom en förordning av statsrådet skall det också kunna föreskrivas att båda avgifterna skall vara lägre än de som anförs i den föreslagna lagen. Detta kunde bli fallet t.ex. när långsiktig finansiering av den sakkunskap och övrig beredskap som behövs kan ordnas på ett annat sätt. Fonden skall för sin del låta bli att dela ut en del av de influtna medlen, om den finansiering som behövs för upprätthållandet av tillräcklig sakkunskap har garanterats på något annat sätt under året i fråga. Också t.ex. när tillräckligt högklassiga projekt inte kan hittas för finansiering, skall medlen återbördas till de betalningsskyldiga i stället för att delas ut. Härvid skall de outdelade medlen returneras till betalarna.

4. Propositionens verkningar

De ekonomiska verkningarna av propositionen inriktas i enlighet med orsakarprincipen på de kraftbolag som bedriver produktion av kärnenergi i Finland och i liten mån också på Statens tekniska forskningscentral. Kostnadsansvaret för kärnsäkerhets- och kärnavfallsforskningen övergår klarare än i dagens läge från statsmakten till kraftbolagen.

I Statens kärnavfallshanteringsfond flyter i enlighet med propositionen 2,7 miljoner euro in i form av avgifter i en särskild förmögenhet som hänförs sig till kärnsäkerheten. Härvid har som grund för avgifterna använts den högsta nominella värmeeffekt som anmälles i ansökan om ett principbeslut på byggandet av Industrins Kraft Ab:s kärnkraftverksenheter. Sedan ansökan om byggnadstillstånd har lämnats in kan avgiften sänkas. Vidare flyter till Statens kärnavfallshanteringsfond 1,0 miljoner euro in i form av avgifter till den andra särskilda förmögenheten utgående från de ansvarsbelopp som uppskattas vid utgången av 2003 för de avfallshanteringsskyldiga. I de två särskilda förmögenheterna avsätts år 2004 totalt ca 3,7 miljoner euro. Den verkli-

ga tilläggskostnad som kraftbolagen förorsakas bedöms dock bli mindre, år 2004 ca 1,5 miljoner euro, eftersom det föreslagna arrangemanget huvudsakligen ersätter den finansiering av forskningsprogram som kraftbolagen i dagens läge betalar till Strålsäkerhetscentralen och dessutom kommer kraftbolagen sannolikt att minska de medel de på eget initiativ använder för forskningsprogrammen. Den tilläggskostnad som kärnkraftsbolagen förorsakas av systemet är jämfört med de totala kostnaderna för den el de producerar så liten att det bedöms att den i praktiken inte kommer att synas i försäljningspriset på el.

Propositionen har inga väsentliga verkningar på personalen, eftersom Statens kärnavfallshanteringsfond inte har någon personal i huvudsyssla och sådan inte heller behövs för administreringen av det nya systemet. De små tilläggskostnader som administreringen av det nya systemet medför för fonden skall täckas med de medel som samlas in inom ramen för systemet. Enligt vad som anförs kommer beredningen av framställningarna om utdelning av medlen vid handels- och industriministeriet att ungefärligen motsvara den arbetsinsats som också för närvarande går åt till motsvarande finansieringsbeslut vid ministeriet.

Propositionen har inga miljökonsekvenser och inga verkningar på olika medborgargrupperns ställning.

5. Beredningen av ärendet

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid handels- och industriministeriet. På utkastet med förslag till lag om ändring av kärnenergilagen har utlåtanden begärts av justitieministeriet, finansministeriet, undervisningsministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, miljöministeriet, Statens kärnavfallshanteringsfond, Strålsäkerhetscentralen, Sta-

tens tekniska forskningscentral, Geologiska forskningscentralen, Fortum Power and Heat Oy, Industrins Kraft Ab, Posiva Oy, Teknologiska utvecklingscentralen, Helsingfors universitet, Tekniska högskolan, Villmanstrands tekniska universitet samt kärnenergidelegationen. Dessutom har De Grönas riksdagsgrupp gett ett utlåtande på propositionen. Över utlåtandena har ett sammandrag utarbetats.

Majoriteten av remissgivarna förenar sig med regeringspropositionen till den del som det i den föreslås att finansieringssystemet för den forskning som avses i propositionen skall reformeras. Som alternativ föreslår några remissgivare att ett avtal skall ingås mellan de aktörer som avses i propositionen om finansieringen av forskningen. Den långsiktiga och stabila finansiering som forskningen kräver kan dock inte säkerställas genom ett system som grundar sig på att man ingår avtal.

Några remissgivare anförde att Statens kärnavfallshanteringsfonds roll kan fördunklas i och med den nya uppgift som det i propositionen föreslås att fonden skall få. I samband med beredningen av propositionen granskades också några andra befintliga organisationer samt en helt ny fond som alternativa placeringsplatser för de särskilda förmögenheter som avses i propositionen, men de konstaterades problematiska av olika skäl.

De kommentarer av teknisk art som remissgivarna anförde har beaktats vid den fortsatta beredningen av propositionen.

6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

Propositionen ansluter sig till budgetpropositionen för 2004 och avses bli behandlad i samband med den.

DETALJMOTIVERING

1. Motiveringar till lagförslaget

38 § *Statens kärnavfallshanteringsfond.* Det föreslås att till paragrafen skall fogas ett nytt 2 mom. mellan de nuvarande 1 och 2 mom. I det föreslagna nya momentet skall det föreskrivas att Statens kärnavfallshanteringsfond har till uppgift att också sörja för att de avgifter som fastställs i enlighet med det nya 7 a kapitel, som föreslås i denna proposition, tas ut och delas ut. Den direktions som nämns i det sista momentet skall vara beslutande organ i fonden. Medlen för att täcka de kostnader som förorsakas av att fondens uppgifter som avses i 7 a kapitlet sköts skall tas ut av de betalningsskyldiga i enlighet med den 53 c § 1 mom. 3 punkt som föreslås.

53 a §. *Avgift som skall samlas in av innehavaren av en kärnanläggning.* I 1 mom. till den föreslagna paragrafen skall en kärnanläggnings innehavares betalningsskyldighet grunda sig på den allmänna princip som föreskrivs i 5 § kärnenergilagen, enligt vilken användningen av kärnenergi, med beaktande av dess olika verkningar, skall vara förenlig med samhällets helhetsintresse.

Genom finansiering av forskningen försöker man säkerställa att till myndigheternas förfogande skall finnas kärnteknisk sakkunskap och annan beredskap i tillräcklig mån och täckande i synnerhet när nya omständigheter med tanke på en säker drift av de kärntekniska anläggningarna uppkommer, vilka det inte har varit möjligt att beakta på förhand. Sakkunskapen och den övriga beredskapen bör till sin art vara sådana att man genom användning av dem vid behov utan dröjsmål kan reda ut betydelsen av ovan nämnda omständigheter. Som sakkunskap och annan beredskap kommer i fråga t.ex. enskilda personers och hela organisationers förmåga att tillämpa förvärvad kunskap och erfarenhet på nya problem samt vissa forskningsutrustningar och datorprogram.

Enligt 1 punkten i 1 mom. i den föreslagna paragrafen skall skyldigheten att delta i finansieringen av forskningen gälla var och en som har tillstånd att driva en kärnanläggning med stor allmän betydelse vilken avses i 11 § 2 mom. 1 punkten. Dylika anläggningar är

sådana anläggningar som drivs för åstadkommande av kärnenergi och vilkas värmeeffekt överstiger 50 megawatt. Enligt denna punkt är Fortum Power and Heat Oy och Industrins Kraft Ab betalningsskyldiga.

Enligt 2 punkten i 1 mom. skall skyldigheten att delta i finansieringen av forskningen gälla var och en som har tillstånd att uppföra en sådan kärnanläggning med stor allmän betydelse vilken avses i 11 § 2 mom. 1 punkten, men som ännu inte har tillstånd att driva anläggningen. Denna grund är i detta nu inte tillämplig på någon part.

Enligt 3 punkten i 1 mom. skall skyldigheten att delta i finansieringen av forskningen gälla var och en på vars ansökan statsrådet har fattat ett principbeslut om en sådan kärnanläggning med stor allmän betydelse vilken avses i 11 § 2 mom. 1 punkten och detta principbeslut är i kraft men något tillstånd om byggande av kärnanläggningen på basis av detta tillstånd inte har beviljats. Enligt denna punkt är också Industrins Kraft Ab betalningsskyldigt.

I 2 mom. skall det föreskrivas om uppfyllandet av den betalningsskyldighet som avses i 1 mom. Betalningsskyldigheten uppfylls genom att en avgift årligen betalas till statens kärnavfallshanteringsfond. Denna avgift skall stå i proportion till kraftverkets effekt och insamlandet av den skall upphöra när kraftverkets drift upphör eller principbeslutet eller byggnadstillståndet förfaller. Det föreslås att avgiften skall uppgå till 220 euro för varje megawatt av den nominella värmeeffekt som har uppgetts i tillståndet eller för varje megawatt av den största värmeeffekt som har uppgetts i principbeslutet. Om byggnadstillstånd har sökts med stöd av principbeslutet, skall grund för betalningen dock vara de megawatt av den nominella värmeeffekten som har meddelats i tillståndsansökan. Sedan en eventuell ansökan om byggnadstillstånd har lämnats in skall Industrins Kraft Ab:s avgift fastställas i enlighet med ansökan och inte längre i enlighet med principbeslutet. Genom en förordning av statsrådet skall avgiftens eurobelopp kunna sänkas men inte höjas. Insamlandet av en lägre avgift är ändamålsenligt när det visar sig att det är möjligt att be-

hålla den sakkunskap och beredskap som avses i 1 mom. på önskad nivå också utan finansiering till fullt belopp i fonden t.ex. tack vare undersökningar som tillsynsmyndigheterna och kärnkraftsbolagen har beställt.

I 3 mom. skall det föreskrivas att de medel som har samlats in i form av avgifter skall hållas som en särskild förmögenhet i fonden, och i synnerhet i dess bokföring, åtskilda från fondens egentliga medel som har samlats in för genomförande av beredskapen på kärnavfallshantering och även från de medel som skall samlas in med stöd av 53 b §. I praktiken skall medlen utgöra en särskild fond inne i fonden.

53 b §. Avgift som skall samlas in av den avfallshanteringsskyldiga. Också betalningsskyldigheten enligt denna paragraf skall grunda sig på den allmänna princip om vilken bestäms i 5 §. Principiella beslut om de tekniska lösningar som Finlands kärnavfallshantering i sin helhet kommer att grunda sig på har redan fattats. Myndigheterna måste dock också i fortsättningen ha tillräcklig och täckande sakkunskap och beredskap med hjälp av vilka myndigheterna kontinuerligt kan bedöma om man med eventuella nya sätt eller metoder att genomföra kärnavfallshanteringen kan uppnå så stora fördelar ur samhällets synvinkel att detta förutsätter att redan fattade beslut ändras. I denna paragraf avses med sakkunskap och beredskap detsamma som har refererats ovan i motiveringarna till 53 a §. Skillnaden är dock att de till sin art bör lämpa sig för bevakning och jämförelse av utvecklingen i fråga om sätten och metoderna att genomföra kärnavfallshanteringen.

Skyldig att delta i finansieringen av upprätthållandet av sakkunskapen skall varje kärnavfallshanteringsskyldig vara, för vilken skall fastställas ett ansvarsbelopp med stöd av 43 § 2 mom. Enligt 98 § kärnenergiförordningen skall ett ansvarsbelopp endast fastställas för sådana kärnavfallshanteringsskyldiga vilkas ansvarsbelopp bedöms överstiga 40 000 euro. För närvarande är sådana kärnavfallshanteringsskyldiga kraftbolagen Fortum Power and Heat Oy och Industrins Kraft Ab samt Statens tekniska forskningscentral, som driver en forskningsreaktor.

I 2 mom. skall det föreskrivas att den be-

talningsskyldighet som avses i 1 mom. uppfylls genom att en avgift årligen betalas till Statens kärnavfallshanteringsfond. Avgiften skall stå i relation till ansvarsbeloppet, vilket gör att den inte längre samlas in när alla åtgärder gällande kärnavfallshanteringen har vidtagits. Det föreslås att avgiften skall utgöra 0,08 procent av ansvarsbeloppet vid slutet av föregående kalenderår, vilket har fastställts i enlighet med 43 § 2 mom. Med samma grunder som i fråga om 53 a § kan också denna avgift på lika grunder för alla betalningsskyldiga sänkas.

Också de avgifter som skall tas ut med stöd av denna paragraf skall i enlighet med 3 mom. hållas åtskilda från fondens övriga medel och i praktiken skall de utgöra en särskild fond inne i fonden.

53 c §. Särskilda förmögenheter. Enligt 1 mom. skall vissa poster dras av från vardera särskilda förmögenheten som har bildats av de avgifter som samlas in i enlighet med 53 a och 53 b §. Enligt 1 punkten skall de medel om vilkas beviljande från ifrågavarande särskilda förmögenhet Statens kärnavfallshanteringsfond har fattat beslut och vilka redan har betalats i enlighet med beviljningsbeslutet minska den särskilda förmögenheten. Enligt 2 punkten minskar också de medel som i enlighet med 53 e § 5 mom. har återbetalats till de betalningsskyldiga båda särskilda förmögenheterna. De särskilda förmögenheterna minskas också av de kostnader som fonden får för deponering, skötsel och administrering av vardera särskilda förmögenheten samt av kostnader för beredning av beslut om finansiering av forskningsprojekt samt för styrning och administrering av projekt. Om detta föreskrivs i 3 och 4 punkten i momentet.

Enligt 2 mom. skall båda de särskilda förmögenheterna på motsvarande sätt ökas utöver med avgifterna också med extraordinära intäkter i ifrågavarande särskilda förmögenhet samt med alla de medel som har delats ut för finansiering av forskningsprojekt och vilka fonden har beslutat återkräva. Om förutsättningarna för återkrav föreskrivs i 53 e § 3 mom.

Enligt 3 mom. är avsikten att säkerställa att medel inte delas ut för finansiering av forskningsprojekt till större belopp än vad som

faktiskt står till buds i fonden. Enligt momentet är vardera särskilda förmögenheten utdelbar för finansiering av forskning till den del som den inte redan är bunden av sådana beslut om finansiering av forskningsprojekt som avses i 53 d § 1 mom. Till de utdelbara medlen skall inte heller räknas eventuella obetalda fordringar vid utdelningstidpunkten.

53 d §. Finansiering av forskningsprojekt. Enligt 1 mom. skall Statens kärnavfallshanteringsfond finansiera forskningsprojekt med de medel som är utdelbara under varje år. Utdelningen av medlen skall utföras särskilt i fråga om de två särskilda förmögenheter som avses i 53 a och 53 b §. De forskningsprojekt som omfattas av vardera särskilda förmögenheten skall bilda en egen projekthelhet. Från vardera särskilda förmögenheten skall medel delas ut till vetenskapligt högtstående forskningsprojekt. De projekt som skall finansieras med medel ur den särskilda förmögenhet som fastställs utgående från 53 a § 3 mom. skall bilda en projekthelhet, som på ett ändamålsenligt sätt skall stöda syftet med forskningen enligt 1 mom. i samma paragraf. På motsvarande sätt skall projekt finansieras med medel ur den särskilda förmögenhet som fastställs utgående från 53 b § 3 mom.

Enligt 2 mom. skall fonden kunna finansiera endast högtstående forskningsprojekt. Syftet är att hur högtstående ett projekt är skall mätas med kriterierna för vetenskaplig forskning. Resultaten av projektena bör vara offentliga. Dessutom utesluts sådana projekt från dem som kan finansieras, vilka det ankommer på tillståndshavaren själv att finansiera. Till sådana hör forskningsprojekt som endast betjänar tillståndshavarens egna behov samt forskningsprojekt som direkt anknyter till konkreta anläggningsprojekt och som utgår från de behov som behandlingen och övervakningen av tillståndsansökningar ställer. Å andra sidan skall varje projekt till sitt innehåll inte nödvändigtvis behöva anknyta uttryckligen till användningen av kärnenergi, ifall det annars lämpar sig för projekthelheten och främjar upprätthållandet av den eftersträfvade sakkunskapen.

53 e §. Ansökan om, beviljande och återkrav av forskningsfinansiering. I 1 mom. skall det föreskrivas att handels- och industriministeriet skall bereda en framställning

till Statens kärnavfallshanteringsfond om fördelningen av de medel som står till buds. Innan den slutliga framställningen görs skall ministeriet på utkastet till framställning begära utlåtande av den tillsynsmyndighet som fastställs i lagen, Strålsäkerhetscentralen, och av kärnenergidelegationen. Om grunderna för kärnenergidelegationens verksamhet föreskrivs i 56 § 1 mom. samt närmare i förordningen om kärnenergidelegationen (163/1988). Besluten om de projekthelheter som skall finansieras skall dock fattas av fondens direktion.

I 2 mom. skall det föreskrivas att beviljandet av finansiering alltid skall grunda sig på en ansökan. Ansökningarna skall ställas till handels- och industriministeriet. Statsunderstödslagens 3 kap. innehåller bestämmelser om de förfaranden som anknyter till beviljandet av statsunderstöd. På ansökan om och beviljande av forskningsfinansiering skall dessutom dessa bestämmelser om förfarandena tillämpas.

I 3 mom. skall föreskrivas om återkrav av finansiering som har beviljats ett forskningsprojekt. I 21 och 22 § statsunderstödslagen (688/2001) har det föreskrivits om grunderna för återkrav av statsunderstöd. Dessa grunder skall också tillämpas på återkrav av den finansiering som beviljats för ett forskningsprojekt. Ett beslut av fonden om återkrav skall grunda sig på en framställning av handels- och industriministeriet.

I 4 mom. skall det föreskrivas om återbäring av outdelade medel. Det normala förfarandet skall vara att de medel som samlats in som avgifter under varje år delas ut samma år som de har betalats. Om handels- och industriministeriet emellertid konstaterar att det i ljuset av syftet med insamlandet av avgifterna inte är motiverat att dela ut alla medel som i enlighet med 53 c § 3 mom. är utdelbara, skall ministeriet göra en framställning om detta till fonden och fonden skall lämna en motsvarande del av medlen outdelade. Ett motiverat skäl till att låta bli att dela ut medlen kan t.ex. vara att det med kärnkraftsbolagens forskning på eget initiativ är möjligt att hålla sakkunskapen och övrig beredskap tillräckligt högtstående och täckande. En dylik situation kan också uppkomma t.ex. när sakkunskapen utnyttjas mera än normalt vid

myndigheternas tillsyn. Det är inte heller motiverat att dela ut medel, om tillräckligt högstående projekt inte kan hittas för finansiering. De medel som förblir outdelade återbärs till betalarna i relation till avgifterna. I regel sker återbäringen under samma år som medlen har samlats in i form av avgifter.

Enligt 5 mom. skall om förfarandet vid utdelning och återbäring av medlen vid behov föreskrivas närmare genom en förordning av handels- och industriministeriet. Dessutom skall genom en ministerieförordning, som en komplettering av 1—3 mom. i denna paragraf och av statsunderstödslagen (688/2001) vid behov kunna föreskrivas också om de förfaranden som gäller ansökan om och återkrav av forskningsfinansiering.

75 §. *Sökande av ändring och verkställighet av beslut.* Det föreslås att till 75 § skall fogas ett nytt 3 mom., varvid det nuvarande 3 mom. blir 4 mom. I detta moment skall föreskrivas om hur man söker ändring i de beslut som har fattats i enlighet med 7 a kap. I de beslut av Statens kärnavfallshanteringsfond som räknas upp i momentet skall ändring sökas i den ordning som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

2. Närmare bestämmelser

Med stöd av det föreslagna 53 a § 2 mom. skall det eurobelopp som i nämnda moment ligger till grund för kärnanläggningsinnehavarnas avgiftsbelopp genom en förordning av statsrådet också kunna sänkas. I motsvarande grad skall enligt 53 b § 2 mom. det procenttal som i nämnda moment ligger till grund för de avfallshanteringsskyldigas avgift genom en förordning av statsrådet också kunna sänkas. Denna fullmakt kommer att användas, om det visar sig befogat.

Med stöd av det föreslagna 53 e § 5 mom. skall om de förfaranden som gäller utdelning och återbäring av medlen samt ansökan om och återkrav av forskningsfinansiering vid behov kunna föreskrivas närmare genom en förordning av handels- och industriministeriet.

3. Ikraftträdande

Det föreslås att lagen skall träda i kraft den

1 januari 2004.

4. Lagstiftningsordning

Kärnenergilagen stiftades i den ordning som gäller för grundlagar. I denna regeringsproposition föreslås inga sådana ändringar som skulle medföra ett behov att stifta den föreslagna lagen i den ordning som gäller för stiftande av grundlagar.

Med tanke på 87 § grundlagen är den centralaste frågan i propositionen huruvida de två särskilda förmögenheter som skall avsättas i kärnavfallshanteringsfonden skall anses som en väsentlig utvidgning av fonden eller dess ändamål på det sätt som avses i grundlagen. När det bedöms hur väsentlig en ökning av fonden är bör det därmed i första hand fästas uppmärksamhet vid dess betydelse med tanke på riksdagens budgetmakt som helhet i enlighet med grundlagsutskottets tidigare ställningstaganden. I fråga om propositioner som gäller fonder utanför budgeten se GrUU 19/1989 rd, 1/1997 rd, 2/2001 rd och 34/2002 rd.

Också om det i regeringens proposition föreslås tilläggsuppgifter för Statens kärnavfallshanteringsfond så att forskningsmedel av samma storlek och för samma syften som de som för närvarande ingår i statsbudgeten placeras i fonden för att administreras utanför statsbudgeten, ändrar förslaget enligt regeringens uppfattning inte i väsentlig grad kärnavfallshanteringsfondens ändamål. Fonden hade 31.12.2002 ett kapital på ca 1 260 miljoner euro. De medel som skall avsättas i fonden och delas ut för finansiering av forskning utgör ca 4 miljoner euro utöver fondens nuvarande kapital.

Utgående från grundlagsutskottets ovan nämnda ställningstaganden är det enligt regeringens åsikt klart att en liten ökning av beloppet av fondens medel och en liten ändring av dess ändamål inte är väsentlig på det sätt som avses i 87 § grundlagen. Begränsningen av riksdagens budgetmakt minskas också av det att den utökning av fonden och de utgifter som skall betalas från fonden, vilka har föreslagits, har definierats relativt detaljerat i regeringspropositionen.

Enligt regeringens uppfattning kan lagen behandlas och stiftas i normal ordning.

Med stöd av vad som anförts ovan före-

läggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av kärnenergilagen

I enlighet med riksdagens beslut
fogas i kärnenergilagen av den 11 december 1987 (990/1987) till 38 § ett nytt 2 mom., varvid det nuvarande 2 mom. blir 3 mom., till lagen ett nytt 7 a kapitel samt till 75 § ett nytt 3 mom., varvid det nuvarande 3 mom. blir 4 mom., som följer:

38 §

Statens kärnavfallshanteringsfond

Utöver de uppgifter om vilka bestäms i 1 mom. har Statens kärnavfallshanteringsfond till uppgift att sörja för att de avgifter som fastställs enligt 7 a kap. tas ut och att de medel som samlats in på detta sätt delas ut.

7 a kap.

Säkerställande av sakkunskap

53 a §

Avgift som skall samlas in av innehavaren av en kärnanläggning

För att den allmänna princip om vilken föreskrivs i 5 § skall uppfyllas, är den:

1) som har tillstånd att driva en sådan kärnanläggning som avses i 11 § 2 mom. 1 punkten och som är en kärnanläggning med stor allmän betydelse;

2) som har tillstånd att uppföra en sådan kärnanläggning, men som inte ännu har tillstånd att driva anläggningen, eller

3) på vars ansökan statsrådet har fattat ett principbeslut som gäller en sådan kärnanläggning och som är i kraft, men där tillstånd att uppföra anläggningen som grundar sig på detta beslut inte har beviljats,

skyldig att delta i finansieringen av sådan forskning, vars syfte är att säkerställa att om det uppkommer omständigheter som är nya med tanke på en trygg drift av kärnanläggningarna, vilka det inte har varit möjligt att

beakta tidigare, myndigheterna till sitt förfo-
 gande har tillräcklig och täckande kärntek-
 nisk sakkunskap och annan beredskap, med
 vilka man vid behov utan dröjsmål kan reda
 ut betydelsen av dylika omständigheter.

Den skyldighet om vilken föreskrivs i 1 mom. uppfylls genom att till Statens kärnavfallshanteringsfond årligen betalas en avgift, vars storlek är 220 euro för varje megawatt av den nominella värmeeffekt, som har anmälts i tillståndet eller för varje megawatt av den största värmeeffekt, som har anmälts i principbeslutet, eller om tillstånd att uppföra en anläggning har sökts med stöd av principbeslutet, för varje megawatt av den nominella värmeeffekt som har anmälts i tillståndsansökan. Genom förordning av statsrådet kan detta eurobelopp också sänkas.

De avgifter som samlats in i enlighet med 2 mom. skall hållas åtskilda från Statens kärnavfallshanteringsfonds övriga medel.

53 b §

Avgift som skall samlas in av den avfallshanteringsskyldiga

För att den allmänna princip om vilken föreskrivs i 5 § skall uppfyllas, är den för vilken i enlighet med 43 § 2 mom. har fastställts ett ansvarsbelopp, skyldig att delta i finansieringen av sådan forskning vars syfte är att säkerställa att myndigheterna till sitt förfo-
 gande har tillräcklig och täckande kärntek-
 nisk sakkunskap och annan beredskap, som
 behövs vid jämförelse av olika genomfö-
 ringssätt och metoder för kärnavfallshan-
 teringen.

Den skyldighet om vilken föreskrivs i

1 mom. uppfylls genom att till Statens kärnavfallshanteringsfond årligen betalas en avgift, vars storlek är 0,08 procent av det ansvarsbelopp som fastställts i enlighet med 43 § 2 mom. Genom en förordning av statsrådet kan detta procenttal också sänkas.

De avgifter som samlats in i enlighet med 2 mom. skall hållas åtskilda från Statens kärnavfallshanteringsfonds övriga medel.

53 c §

Särskilda förmögenheter

De två särskilda förmögenheter som bildats i enlighet med 53 a och 53 b § minskas av:

1) de medel om vilkas utdelning från ifrågavarande särskilda förmögenhet har beslutats och vilka har betalats ut;

2) de medel som i enlighet med 53 e § 5 mom. har återbetalats till de betalningsskyldiga;

3) kostnaderna för deponeringen, skötseln och administreringen av ifrågavarande särskilda förmögenhet, samt

4) kostnaderna för beredningen av beslut som gäller finansiering av forskningsprojekt samt för styrningen och administreringen av projekten.

De två särskilda förmögenheter som bildats i enlighet med 53 a och 53 b § ökas utöver av avgifter också av:

1) ifrågavarande särskilda förmögenhets extraordinära intäkter samt

2) de medel som har delats ut för finansiering av forskningsprojekt och som fonden har beslutat återkräva.

Vardera särskilda förmögenheten kan delas ut för finansiering av forskning till den del som den inte har bundits med sådana beslut om finansiering av forskningsprojekt som avses i 53 d § 1 mom. och när i den inte ingår fordringar som fonden har fått.

53 d §

Finansiering av forskningsprojekt

Statens kärnavfallshanteringsfond finansierar forskningsprojekt med de medel som är utdelbara under varje år på så sätt att:

1) en projekthelhet som skall finansieras från en särskild förmögenhet som avses i 53 a § 3 mom. på ett ändamålsenligt sätt stöder syftet med forskningen enligt 53 a § 1 mom.,

2) en projekthelhet som skall finansieras från en särskild förmögenhet som avses i 53 b § 3 mom. på ett ändamålsenligt sätt stöder syftet med forskningen enligt 53 b § 1 mom.

De forskningsprojekt som avses i 1 mom. 1 och 2 punkten skall vara vetenskapligt högtstående och resultaten av dem skall kunna publiceras och resultatens användbarhet får inte begränsas enbart till en tillståndshavares kärnanläggningar.

53 e §

Ansökan om, beviljande och återkrav av forskningsfinansiering

Handels- och industriministeriet gör en framställning till fonden om utdelning av de medel som avses ovan i 53 d § 1 mom. för finansiering av projekt. Ministeriet skall innan det gör sin framställning begära ett utlåtande om framställningen av Strålsäkerhetscentralen och den delegation som avses i 56 § 1 mom.

Forskningsfinansiering beviljas på ansökan. Ansökan ställs till handels- och industriministeriet. På det förfarande som gäller ansökan om och beviljande av forskningsfinansiering tillämpas också det som föreskrivs i statsunderstödslagen (688/2001).

På återkrav av finansiering som beviljats för forskningsprojekt tillämpas det som föreskrivs i statsunderstödslagen (688/2001). Framställning till fonden om att beviljad finansiering skall återkrävas gör handels- och industriministeriet.

Om handels- och industriministeriet anför att det med tanke på syftet med den betalningsskyldighet om vilken föreskrivs i 53 a eller 53 b § inte är motiverat att använda alla medel som enligt 53 c § 3 mom. är utdelbara för finansiering av forskningsprojekt som avses i 53 d § 1 mom., bör fonden lämna en motsvarande del av medlen outdelade. De medel som inte delas ut, skall återbäras till betalarna i relation till de avgifter de betalt.

Om de förfaranden som gäller utdelning och återbäring av medel samt ansökan om och återkrav av forskningsfinansiering föreskrivs vid behov närmare genom en förordning av handels- och industriministeriet.

75 §

Sökande av ändring och verkställighet av beslut

Ändring i ett beslut om fastställande av en avgift, vilket Statens kärnavfallshanteringsfond har fattat på basis av 53 a § 2 mom. och 53 b § 2 mom., i ett beslut om återbetalning

av medel, vilket fonden har fattat på basis av 53 e § 4 mom. samt i ett beslut om finansiering av forskningsprojekt, vilket fonden har fattat på basis av 53 e § 1 mom. och i ett beslut om återkrav av finansiering, vilket fonden har fattat på basis av 53 e § 3 mom., söks i den ordning om vilken föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

Helsingfors den 24 oktober 2003

Republikens President

TARJA HALONEN

Handels- och industriminister *Mauri Pekkarinen*